

МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОСТСТРУКТУРАЛІСТСЬКОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ДИСКУРС-АНАЛІЗУ

Котов Е. В.

аспірант,

*Донецький національний університет
імені Василя Стуса, Україна*

Анотація. У роботі розглядаються питання можливостей і обмежень при аналізі емпіричного матеріалу з використанням постструктуралістської дискурсивної методології. А також, позначаються шляхи удосконалення адаптації даної методології до політичних текстів.

Ключові слова: політичний дискурс, дискурс-аналіз, постструктуралізм.

Kotov Eduard, PhD Student, Vasyl` Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

OPPORTUNITIES AND LIMITATION FO THE ANALYSIS OF POLITICAL DISCOURSE THROUGH POST-STRUCTURALIST METHODOLOGY OF DISCOURSE ANALYSIS

Summary. The paper examines the issues of opportunities and limitations in the analysis of empirical material using poststructuralist discursive methodology. In addition, it indicates ways to improve the adaptation of this methodology to political texts.

Key words: political discourse, discourse analysis, post-structuralism.

Аналіз політичного дискурсу як методологія сформувався в 1970-х роках, при цьому, слід зазначити, що як і більшість інших методологічних інструментаріїв, дискурс-аналітичні підходи вкрай різняться епістемологічними засадами, що призводить не тільки до різних методичних вказівок, але і до абсолютно протилежних висновків тих чи інших досліджень. При цьому, практично незмінним залишається те, що даний тип аналіз розуміється практично виключно в якісній площині, що вступає в протиріччя з деякими епістемологічними засадами, що лежать в його основі.

Однією з безлічі методологій є постструктуралістська теорія дискурсу, запропонована Е. Лакло і Ш. Муфф [2]. По суті, вона позбавлена точного методичного вказівника для аналізу «конкретних» дискурсів. Так склалося в силу того, що вона (ця методологія) носить більш абстрактний характер та, скоріше, покликана виявити деяку область дослідження, ніж запропонувати точний спосіб просування всередині неї. Проте, вона не виключає можливість емпіричного аналізу, оскільки має відносно чітко сформований категоріальний апарат, що дозволяє проводити подібного роду дослідження.

Такими категоріями є поняття, що дозволяють наскільки це можливо стабільно (широко) відтворити скільки-небудь організовану структуру того чи іншого гегемонного дискурсу: вузлові точки, мінливі (структуруючі) знаки, моменти, елементи, ланцюги еквівалентності і відмінності. Проте, слід зазначити, що можливість аналізу допустима лише в тому випадку, якщо

дослідник поділяє спільні посилки даної теорії і, в цілому, постструктуралістської філософії, яка передбачає, крім іншого, цілком певний погляд на суб'єкт і концепцію мови і саме з цим в подальшому виникають певні складнощі.

Почати слід безпосередньо з самого поняття дискурсу, яке пропонується в даній методологічній парадигмі. Дискурс тут є реляційна система значущих практик, яка створюється за допомогою історичних і в кінцевому рахунку політичних втручань і забезпечує умовний горизонт для побудови будь-якого значущого об'єкта [1]. Організована вона за допомогою владного, а в кінцевому рахунку політичного впливу, закріплення тих чи інших елементів (знаків всередині певної мовленнєвої системи, що мають потенційно нескінченну кількість значень) в статусі моментів (цілком певних значень, відтворюваних як об'єктивних, в рамках тієї або іншої дискурсивної системи, відкидаючи їх невизначеність і потенційну множинність).

Все це передбачає можливість виведення з практично будь-якого політичного тексту деякої доволі стійкої детермінованої структури на яку нехай і до певної міри трансформуючи її (оскільки будь-яка дискурсивна практика / артикуляція передбачає як відтворення так і зміну сформованого набору моментів) буде спиратися будь-яка заява або виступ.

Складності виникають на етапі збору та організації одержуваного масиву даних, адже, дана методологічна база не передбачає жодних об'єктивних (верифікуємих та формалізуємих) параметрів, що дозволили б виділити з тексту (ів) дискурсивну структуру, оскільки, як і більшість якісних досліджень, в кінцевому рахунку, передбачає параметром істинності виключно дослідника, а, в силу того, що дослідник, відповідно до наведеної методології, сам "раб" того чи іншого дискурсивного утворення, такий тип дослідження припускає нехай і відносно, але все ж певною мірою передзадані результати наукового пошуку. Це є результатом того, що при аналізі політичного тексту, немає інструментів, що дозволяють незалежно від позиції спостерігача сформувати деяку знакову базу (будь то кількісне вживання того чи іншого знака (в широкому сенсі) або інший параметр). По суті, виведення структури допустимо лише в тому випадку, якщо дослідник бере на себе відповідальність заявити, що деякий знак («демократія», «економіка», «державна», «ідеологія» в політичних текстах) є вузловою точкою і структурує певне поле значень. При цьому, ніякого підтвердження окрім того, що саме цей знак є привілейованим і дозволяє структурувати область значень - не існує. Безумовно, є доволі стійкі параметри того, що може бути вузловою точкою (структуруючим знаком), але, в кінцевому рахунку, при достатній старанності таке значення можна приписати й іншим моментам всередині структури. Все це призводить до того, що верифікація отриманих висновків стає просто неможливою в силу того, що інший дослідник цілком обґрунтовано може побудувати іншу структуру при аналізі того ж політичного тексту і, отже, висновки, отримані в ході дослідження будуть співвідноситися вже не з самим методологічним інструментарієм, використовуваним при аналізі, а зі «статусом» дослідника.

Крім того, даний підхід безумовно дозволяє працювати з великими абстрактними поняттями, проте, істотно редукує розуміння дискурсу на рівні емпіричного аналізу. Дані, що отримуються за допомогою застосування зазначеної «чистої» методології є малоінформативними, оскільки, як уже було зазначено, засновані на погляді суб'єкта (дослідника) включеного в певний дискурс-стрій, а крім того, дозволяють виявити те, що сам дослідник міг би заявити і без аналізу окремих текстів, по суті, є просто підтвердженням точки зору окремого суб'єкта.

Таким чином, важливо зазначити, що даний текст є лише свідченням наукової розвідки і вказує лише на певні обмеження, що виникають при прикладенні зазначеної методології до дослідження текстів. Як нам вбачається ці недоліки є свідченням тих напрямів, що потребують доробки при переході до емпіричних досліджень, проте не зменшують значущості та вичерпності пояснювального потенціалу теорії стосовно політичних досліджень.

Література

1. Discourse theory in European politics : identity, policy, and governance [Ole Weaver, Yannis Stavrakakis, Steven Griggs et al.] ; edited by D. Howarth and J. Torfing / Palgrave Macmillan : Basingstoke. 2004. 364 p.
2. Laclau E., Mouffe Ch. Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics. London : Verso. 1985. 199 p.